

Systemowe rozwiązania problemu bezdomności na poziomie państwa i organizacji pozarządowych

1. Korzenie historyczne pracy socjalnej w Niemczech

Klasyczna pomoc ludziom ubogim ma swoje korzenie w antycznych przedchrześcijańskich gminach i wspólnotach. Podstawowym zadaniem "gminy", plemienia, czy też wąskiej społeczności, w której żyli ludzie była troska o członków wspólnoty. Troska ta przejawiała się w różnych gestach współczucia.

Istniało wiele powodów zajmowania się biednymi ludźmi. Tak więc w starożytnym Rzymie chodziło o oddzielenie całych grup i warstw społecznych żyjących w ubóstwie, aby w ten sposób zapobiec powstawaniu niebezpieczeństwa dla państwa i jego stabilności.

Podstawowym celem pomocy biednym było utrzymanie państwowego porządku i tym samym niedopuszczenie do potencjalnych rewolucji. Bieda nie mogła być tolerowana, gdyż była niebezpieczna i należało jej zapobiegać, co jak wiemy, przeważnie się nie udawało.

Niemożliwa do opanowania bieda całych grup prowadziła do ich wykluczenia ze społeczności. Nazywano ich "nie ludzie, barbarzyńcy, niewolnicy, podludzie". Nie wolno im było brać udziału w życiu społecznym. Wyrzucano ich poza bramy miasta, na tereny nie chronione, poza zorganizowane życie wspólnoty.

Ewangelia Jezusa Chrystusa przyniosła ze sobą posłanie godności i równości wszystkich ludzi, co w tych czasach wywołało prawne, polityczne i socjalne zamieszanie. Wynikiem tego była ekstremalnie negatywna reakcja państwa na małe gminy chrześcijańskie. Jednakże kazania i czyny Chrystusa miały swoich zwolenników. Ludzie przejmowali odpowiedzialność i opiekę nad bliźnimi. Powstawały pierwsze diakonie, których celem była pomoc ludziom biednym w sposób wyspecjalizowany i w ramach wspólnoty.

Na bazie ewangelii i miłości bliźniego rozwijały się pojęcia ludzkiej godności, pomocy oraz opieki nad biednymi. Początkowo pomoc ta była zorientowana na pomocy wdowom i sierotom, później rozszerzała się na różne obszary pomocy socjalnej. Do czasów reformacji pomocą społeczną zajmował się głównie kościół prowadząc hospicja, przytułki dla ubogich, domy dla wdów i sierot. Dopiero w czasach reformacji jej ciężar przeniósł się na komunalną i gminną opiekę nad biednymi i policję ubogich, ponieważ ciągle jeszcze uważano biedę za zagrożenie dla bezpieczeństwa i porządku publicznego.

W 1794 roku wszystkie gminy Państw Pruskich zostały prawnie zobowiązane do opieki nad ubogimi. Opieka nad biednymi należała przede wszystkim do zadań policji.

2. Powstanie organizacji charytatywnych

W wyniku industrializacji w 19 wieku znacznie wzrosła liczba ludności w Niemczech. Ludzie migrowali do rozwijających się miast, jak np. Berlin.

Zarówno gminna, jak i kościelna pomoc ubogim były przeciążone ilością ludzi w potrzebie. Wnioski wyciągnięte z dyskusji o problemie biedy prowadzonej w tamtych czasach, która w zasadzie była problemem braku pracy, są podstawą istniejącego w Republice Federalnej Niemiec zabezpieczenia socjalnego znajdującego się w "socjalnym zabezpieczeniu".

Powyższa problematyka była również dyskutowana w ramach kościoła i doprowadziła na synodzie w 1848 roku w Witemberdze przez powstanie programu Johanna Hinricha - Wichern do:

- powstania wewnętrznej misji przeciwko ubóstwu duchowemu i materialnemu oraz socjalnej nędzy. Było to początkiem powstania wolnych organizacji charytatywnych w Niemczech.
- Następnym tego kroku było powstanie w roku 1897 niemieckiego stowarzyszenia Caritas (Caritasverband - CV)
- W 1917 utworzono Centralny Punkt Charytatywny Żydów w Niemczech (Zentralwohlfahrtsstelle der Juden in Deutschland - ZWst)
- W 1919 powołano do życia Związek Zawodowy (Arbeiterwohlfahrt AWO), który ma swoje korzenie w partii socjaldemokratycznej
- W 1924 powstał Niemiecki Związek Parytetowy Organizacji Socjalnych (Der deutsche Paritätische Wohlfahrtsverband - DPW). Związek ten zrzesza wszystkie organizacje charytatywne nie wyznaniowe i neutralne politycznie
- W roku 1949 powołany został na mocy Uchwały Genewskiej Czerwonego Krzyża Niemiecki Czerwony Krzyż (Der Deutsche Rote Kreuz -DRK) jako narodowe towarzystwo Czerwonego Krzyża.

Ich praca bazuje na 7 założeniach:

człowieczeństwo, bezpartyjność, niezależność, neutralność, jedność, dowolność i uniwersalność, przy czym misją jest służba dla zdrowia.

Powyższe organizacje charytatywne przejęły zadania państwa w dziedzinie pomocy społecznej. Jest to możliwe dzięki zapisowi w konstytucji, który nie pozwala państwu na budowanie monopolu socjalnego. Zgodnie z konstytucją Republika Federalna Niemiec jest demokratyczną i socjalną republiką federalną z 16 krajami związkowymi. W krajach związkowych realizowany jest konstytucyjny porządek zgodny z ustawami republikańskiego, demokratycznego i socjalnego państwa prawa.

W założeniach państwa socjalnego ustawodawca jest zobligowany do kształtowania i świadczenia pomocy socjalnej.

Umowa dot. sposobu postępowania mówi m.in.:

- Troska o równość socjalną i wyrównywanie socjalnych nierówności
- Utrzymywanie i budowanie socjalnego bezpieczeństwa obywateli

Zadania te wbudowane są w podstawowe wartości socjalne, które mają swe źródło w konstytucji:

- poszanowanie i ochrona godności ludzkiej
stąd wynika np. praktyczny obowiązek zapewnienia materialnego minimum do egzystencji potrzebującym obywatelkom i obywatelom (Związkowa ustawa o pomocy społecznej § 1)
- wszyscy ludzie są równi przed prawem, rasa, język, pochodzenie, wiara, ani poglądy religijne, czy polityczne nie mogą mieć znaczenia
- równouprawnienie ludzi niepełnosprawnych
- ochrona małżeństwa, rodziny, macierzyństwa i dzieci urodzonych w związkach pozamałżeńskich
- socjalne powiązanie własności prywatnej

Podstawą bezpieczeństwa socjalnego Republiki Federalnej Niemiec jest wzajemna solidarność.

Podstawy prawne

Pod pojęciem opieki znajduje się także obszar pomocy społecznej. Tu mamy do czynienia z usługami obowiązkowymi, jak i z usługami dobrowolnymi, np. pomoc w utrzymaniu poziomu życia i pomoc w szczególnych warunkach życiowych.

W ramach paragrafu 72 ustawy o pomocy socjalnej znajduje się uregulowanie świadczenia pomocy na rzecz osób mieszkających na ulicy oraz udzielania im wsparcia w ich szczególnej sytuacji życiowej. „Osobom, które szczególna sytuacja życiowa doprowadziła do trudności socjalnych, a te uniemożliwiają uczestnictwo w życiu społecznym, należy udzielić pomocy w celu przeciwdziałania tym trudnościom.”

Jakie są elementy „normalnego życia” – uczestnictwa w życiu społecznym?

2. Moja indywidualna samopomoc przez zajęcie – pracę, po to bym mógł samodzielnie zapewnić sobie warunki do życia.
3. Moje indywidualne prawo do odpowiedniej przestrzeni mieszkalnej, gdzie mógłbym samodzielnie decydować o sobie
4. Indywidualne tworzenie związków z ludźmi, prawo do rozwoju i do własnej osobowości
5. Realizowanie praw politycznych
6. Realizowanie wolności obywatelskich
7. Szansa na realizację zabezpieczeń socjalnych w sytuacjach kryzysowych i utraty zdrowia
8. Udział w rynku w określonym sensie za pomocą środków pieniężnych.

Dla nas, osób zajmujących się pomocą ludziom bezdomnym realizacja podstaw prawnych paragrafu 72 znaczy angażowanie się na rzecz tych, którzy są wykluczani lub wykluczeni ze społeczności. Znaczy to, że poza codzienną pracą socjalną zobowiązani jesteśmy również do wykonywania zadań politycznych, a mianowicie do wprowadzania, realizacji, a jeżeli to konieczne również zmiany uregulowań prawnych. Nie chodzi jedynie o zajmowanie stanowiska w aktach naginania prawa, czy też interpretowanie prawa, lecz o aktywne uczestnictwo w tworzeniu dokumentów przyczyniających się do rozwoju socjalnego państwa prawa.

Celem jest i musi pozostać:

- Egzekwowanie podstawowych praw socjalnych dla tych, którzy faktycznie żyją w warunkach braku ich ochrony i praw.
- Monitorowanie i realizacja podstawowych norm konstytucyjnych i prawa socjalnego w praktyce pomocy bezdomnym

Konstytucja wyznacza nam cel, który kontynuuje ustawa o pomocy socjalnej. Jest to obowiązek ochrony godności ludzkiej. Jest on wyznacznikiem naszej codziennej pracy, naszego stosunku do osób bezdomnych, naszych ośrodków, naszego zaangażowania.

Czym charakteryzują się szczególne warunki życiowe i warunki socjalne?

Charakteryzują się brakiem!

- brakiem pracy
- brakiem kontaktów społecznych
- brakiem możliwości korzystania z wolności
- brakiem postrzegania własnych praw politycznych
- brakiem bezpieczeństwa socjalnego na ryzyko choroby, starości, wypadku
- brakiem pieniędzy (na utrzymanie życia)
- brakiem wykształcenia
- brakiem rozrywki, sportu,....., możliwości korzystania z życia

Kiedy mówimy o braku, mamy na myśli również ubóstwo. A jeśli mówimy o biedzie, to również o bogactwie, sprawiedliwości i niesprawiedliwości, podziale dóbr, uczestnictwie i posiadaniu, prawie i o bezprawiu. Nie chcę jednak w tym miejscu rozpoczynać dyskusji o modelach społecznych, choć z pewnością jest to temat warty dyskusji.

Czym zajmuje się Misja Miejska Na Rzecz Osób Bezdomnych?

Pomoc dla osób z Berlina.

Berlińska Misja Miejska motywowana Biblią od 1877 roku opiekuje się ludźmi z marginesu społecznego. Szeroką pomoc i wsparcie dla ludzi z naszego miasta umożliwiają różne propozycje i projekty realizowane przez nas na obszarze socjalnym i misyjnym.

Autobus pomocy zimą, zimowe noclegownie, praca socjalna na ulicy, stacje poradnictwa, kawiarnie, projekty gminne i mieszkaniowe są dla ludzi kontaktem, pomocą i wsparciem w ich trudnych sytuacjach życiowych.

W ośrodkach pracuje wykwalifikowany personel, pomagają nam wolontariusze. Nasza działalność finansowana jest z darowizn płynących z różnych warstw społecznych i regionów oraz ze środków publicznych.

Działalność

1. Autobus pomocy zimą

Autobus pomocy zimą jeździ od początku listopada do końca marca do różnych miejsc w całym Berlinie (ok. 8000 km w ciągu 5 miesięcy). Proponujemy pomoc osobom, które mieszkają na ulicy i z różnych powodów (niepełnosprawność, choroba, ograniczone zaufanie, brak informacji, alkohol) nie są w stanie znaleźć dla siebie utrzymania i noclegu. Ponad 1000 osób rocznie jest przewożonych do noclegowni w mieście i w ten sposób ratowanych przed potencjalnym zamarznięciem.

2. Zimowe noclegownie

Władze dzielnicy Tiergarten umożliwiają nam poprzez finansowanie, jak i oddanie do dyspozycji pomieszczeń, udzielanie nocnego schronienia osobom bezdomnym w czasie od 01 listopada do 31 marca. Przyjęcia mają miejsce codziennie od godz. 21.00, noclegownię należy opuścić następnego dnia o godz. 8.00 po śniadaniu.

Najważniejszym założeniem ośrodka jest: zakaz przemocy i konsumpcji alkoholu.

Ciepła atmosfera i osoba, z którą zawsze można porozmawiać jest częścią koncepcji określonej przez osoby bezdomne i przez ich większość przyjętej. Każdej nocy co najmniej dwóch do czterech pracowników znajduje się w noclegowni. Ich zadaniem jest świadczenie pomocy ponad 70 osobom w załatwianiu najważniejszych spraw związanych z noclegiem: rozdzielanie jedzenia, podstawowa pomoc medyczna, ale też czas na wysłuchanie ich, porozmawianie z nimi, sugerowanie rozwiązań i pośrednictwo w przekazywaniu adresów innych ośrodków Misji Miejskiej, jak również innych organizacji świadczących pomoc.

3. Całoroczna noclegownia przy Franklinstraße

Otwarta całą noc noclegownia istnieje w swojej formie od 01 czerwca 1986. Oprócz opieki podstawowej (nocleg, wyżywienie, higiena, ubranie, pomoc medyczna) w placówce zajmujemy się również poradnictwem. Kierujemy klientów do odpowiednich urzędów socjalnych, do poradni specjalistycznych, informujemy o specjalnych projektach mieszkaniowych itd. Ośrodek dysponuje 73 łóżkami w 23 pokojach. Przyjmowane są tu, kobiety, mężczyźni i rodziny. Godziny przyjęć są od 15.00 do 22.00, o godz. 9.00 należy opuścić ośrodek. Wyjątkiem są osoby chore i niepełne, również w czasie szczególnie niskich temperatur klienci mogą pozostać w budynku. Procent kobiet wynosi ok. 15%. Rośnie odsetek bezdomnych z chorobami psychicznymi oraz uzależnionych: Ok. 80% nocujących jest uzależnionych od alkoholu lub bardzo zagrożonych uzależnieniem. Ok. 12% przyjmuje regularnie nielegalne narkotyki. Przez cały rok dwa razy w tygodniu udzielane są porady medyczne. Pracująca tam lekarka przeprowadziła 442 konsultacje z 276 różnymi pacjentami. Często musiała skierować pacjentów do szpitala.

4. Centralny punkt poradnictwa dla osób potrzebujących mieszkania

Centralny punkt poradnictwa dla osób potrzebujących mieszkania istnieje od 1977 roku, jest poradnią skierowaną do osób bezdomnych lub stojących przed widmem utraty mieszkania. Mogą korzystać z niej osoby z całego miasta. Celem poradni jest włączenie potrzebujących w istniejący system pomocy, uświadomienie im ich praw, pomoc w poszukiwaniu i otrzymaniu mieszkania, prowadzenie pomocy przy oddłużaniu mieszkania oraz szukanie zajęcia (pracy) dla potrzebujących.

Konsultacje udzielane są przez trzy dni w tygodniu, kolejny dzień jest zarezerwowany na poradnictwo dla kobiet.

Przykładowe inne działania punktu:

- grupa samopomocowa dla bezdomnych z Ameryki Południowej i Środkowej
- otwarta terapia odwykowa
- praca socjalna na ulicach (dworcach, dużych placach)
- dwa razy w tygodniu porady medyczne
- projekt przydzielania i utrzymania mieszkań

5. Projekty mieszkaniowe

Do Berlińskiej Misji Miejskiej należy sześć projektów mieszkaniowych, w których obecnie mieszkają pod opieką pojedynczo lub w grupach 132 osoby. Jeden z projektów jest skierowany szczególnie do kobiet. Celem projektu jest życie w samodzielnym mieszkaniu z poczuciem odpowiedzialności za siebie (do wygaśnięcia umowy czynszowej), a następnie wyjaśnienie własnej sytuacji socjalnej, finansowej i problemów osobistych.

6. Kolejnymi ośrodkami pomocy Berlińskiej Stacji Miejskiej są: stacja chorych, dom przejściowy przy ul. Lehrter Str., Projekt Wewnątrz i na Zewnątrz (dla osób przebywających w zakładach karnych), Misja Dworcowa, City- Station (projekty realizowane głównie przez wolontariuszy, ich podstawowym celem jest zainteresowanie osób z marginesu społecznego konkretną działalnością i nawiązanie z nimi kontaktu), Kawiarnia Kontaktowa i Poradnictwa.